22 ta' Novembru, 1985

Imħallef:-

Onor. Joseph D. Camilleri B.A., LL.D.

Carmelo Grima *noe*

versus

Carmel Vella Brincat *noe*

Klawżola ta' Eżoneru - Nullità - Danni - Kuntratt ta' Ġarr - '*Bill of Lading*'

Klawżola ta' eżoneru tista' topera favur id-debitur biss meta hu jkun għamel dak li kellu jagħmel fil-mod li suppost li kellu jagħmel. Meta persuna ma tkunx onorat kuntratt fiż-żmien li

raġonevolment kellha tonorah u bid-dewmien ikkaġunat danni konsegwenzjali, klawżola ta' eżoneru ma tistax teżimi tali persuna mir-responsabbilità.

*Kull klawżola diretta biex teżonera l-armatur mill-ħtijiet tiegħu hija indubbjament nulla, anke bl-akbar rispett lejn il-libertà tal-konvenzjonijiet, u dana għaliex il-partijiet fil-***'polizza da carico'** *bħall-konvenzjonijiet kollha, għandhom ma jkunux kuntrarji għal-liġi, għall-bwon kostum u għall-ordni pubbliku u huwa prinċipju ta' dritt merkantili li l-klawżola ta' eżoneru ma jesimix mir-responsabbilità meta jkun hemm* **'breach of contract'**.

Il-Qorti:-

Rat l-att taċ-ċitazzjoni li bih l-attur *nomine* wara li ppremetta li d-ditta attriċi, kif jidher minn '*statement of account*' għandha tieħu mingħand id-ditta konvenuta s-somma ta' ħames mija, ħamsa u disgħin lira u erbgħa u ħamsin ċenteżmu (Lm595.54,0) bilanċċ minn somma akbar dovuta għall-ġarr ta' merkanzija matul l-1982, skond l-*invoices* eżebiti; u peress illi l-konvenut *nomine*, għalkemm interpellat biex iħallas, baqa' inadempjenti; u peress illi dan id-debitu huwa ċert, likwidu u dovut u, fl-opinjoni ta' l-attur *nomine*, il-konvenut *nomine* m'għandux eċċezzjonijiet x'jagħti; l-istess attur *nomine* talab li din il-Qorti - (1) tikkundanna lill-konvenut *nomine* iħallas lill-attur *nomine* s-somma ta' ħames mija, ħamsa u disgħin lira u erbgħa u ħamsin ċenteżmu (Lm595.54,0) dovuta għal ġarr ta' merkanzija matul l-1982; (2) tiddeċidi din il-kawża bid-dispensa tas-smiegħ *in vista* tad-dikjarazzjoni ġuramentata ta' l-attur *nomine ai termini* ta' l-artikolu 167 tal-Kodiċi ta' l-Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili; bl-imgħax legali u bl-ispejjeż inklużi dawk ta' l-ittra uffiċjali tal-21 ta' Jannar, 1983 kontra l-konvenut *nomine*;

Rat id-dikjarazzjoni u n-nota tax-xhieda ta' l-attur *nomine*;

Rat illi fl-udjenza tad-29 ta' Marzu, 1983 il-konvenut *nomine* ingħata permess jikkontesta l-kawża;

Rat in-nota ta' eċċezzjonijiet tal-konvenut *nomine* li biha eċċepixxa:

(1) Illi l-ammont pretiż mhux dovut stante l-fatt li s-soċjetà attriċi ikkonsenjat il-merkanzija xhur wara li kien ingħata lilha l-inkarigu tal-ġarr mis-soċjetà eċċipjenti u meta l-iskop wara dan l-inkarigu kien ilu li spiċċa.

(2) Salvi eċċezzjonijiet oħra;

Rat id-dikjarazzjoni u n-nota tax-xhieda tal-konvenut *nomine*;

Rat it-talba rikonvenzjonali tal-konvenut *nomine*, li biha wara li ppremetta li fl-1982 s-soċjetà eċċipjenti kienet inkarigat lis-soċjetà attriċi biex iġġorrilha '*17 ctns. Gents Wet Suits and accessories*' minn Malta għal Genova, l-Italja; u peress illi, kif jiġi ppruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża, is-soċjetà eċċipjenti sofriet danni konsiderevoli minħabba d-dewmien esaġerat *da parti* tas-soċjetà attriċi biex tespleta l-inkarigu fuq imsemmi u lilha mogħti mis-soċjetà eċċipjenti, l-istess konvenut *nomine* talab li għar-raġunijiet premessi, il-Qorti:

(1) Tiddikjara u tiddeċidi illi minħabba l-imsemmi dewmien esaġerat *da parti* tas-soċjetà attriċi biex tesplika l-inkarigu mogħti lilha mis-soċjetà eċċipjenti u fuq imsemmi, l-istess soċjetà eċċipjenti sofriet danni konsiderevoli;

(2) Tillikwida dawn id-danni anke jekk hemm bżonn bl-opera ta' periti *nominandi*; u

(3) Tikkundanna lill-attur *nomine* li jħallas lis-soċjetà eċċipjenti d-danni hekk likwidati.

Bl-ispejjeż, kompriżi dawk ta' l-ittra uffiċjali ta' Mejju 1982, kontra l-attur *nomine*;

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-konvenut *nomine* referibilment għall-istess talba rikonvenzjonali;

Rat in-nota ta' eċċezzjonijiet tal-attur *nomine* għall-kontro talba tal-konvenut *nomine* li biha eċċepixxa:

Omissis;

Illi ...il-kontrotalba tal-konvenut *nomine* hija infondata fil-fatt u fid-dritt, u għandha tiġi miċħuda bl-ispejjez għaliex id-ditta konvenuta kienet ħallset lid-ditta attriċi f'Settembru, 1982, tal-bilanċċ dovut sal-*invoice* numru 3876 u b'hekk aċċettat taċitament ir-risposta mogħtija mill-attur *nomine* bl-ittra uffiċjali tal-14 ta' Mejju, 1982, wara l-ittra uffiċjali tal-konvenut *nomine* tal-11 tal-istess xahar;

Illi fi kwalunkwe każ, kif jidher mill-kondizzjoni numru 6 tal-*Bill of Lading*, l-attur *nomine* ma jaċċetta l-ebda responsabbilità għal danni kaġunati direttament jew indirettament minn dewmien;

Salvi eċċezzjonijiet oħra;

Rat id-digriet li bih ġie nominat perit legali biex iffittex u jirrelata dwar il-fondatezza tat-talbiet rispetttivi wara li jieħu konjizzjoni ta' l-eċċezzjonijiet tal-kontendenti u jagħmel l-osservazzjonijiet kollha li għandhom x'jaqsmu mal-kaz;

Omissis;

Eżaminat bir-reqqa r-relazzjoni, kif ukoll il-verbali tas-seduti miżmuma mill-istess perit;

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża;

Semgħat lid-difensuri u qieset in-noti ta' osservazzjonijiet li ssottomettew;

Ikkunsidrat:

Illi l-perit fuq indikat wara li investiga l-kwistjonijiet ta' fatt u ta' dritt involuti fil-kawża, wasal għall-konkluzjonijiet li:

(1) l-attur irnexxielu jipprova li għandu dritt jitħallas għat-tlett fatturi eżebiti li jammontaw b'kollox għal Lm594.54, waqt li l-eċċezzjoni tal-konvenut *nomine* għal din it-talba tal-attur *nomine*, bl-ebda mod ma hija ġustifikata;

(2) dwar it-tielet eċċezzjoni ta' l-attur *nomine* għall-kontro-talba tal-konvenut *nomine* (cjoè l-eċċezzjoni dwar l-allegata rinunzja taċita) din ma gietx ipprovata sodisfaċentement u għalhekk m'għandhiex tintlaqa';

(3) l-merkanzija tal-konvenut *nomine* damet mal-35 ġurnata (mit-2 ta' April, 1982 sa ċirka s-7 ta' Mejju, 1982) biex

waslet fid-destinazzjoni tagħha, meta normalment tali vjaġġ jieħu madwar 10 ijiem;

(4) l-attur ma offra ebda provi jew spjegazzjoni għaliex dam daqshekk biex jonora l-kuntratt u fiċ-ċirkostanzi tal-każ, l-attur ma uriex dik id-deliġenza li wieħed raġonevolment jistenna mill-vettural;

(5) li għalhekk, l-attur *nomine* huwa responsabbli għad-danni li sofra l-konvenut *nomine* minħabba l-imsemmi dewmien;

(6) li r-responsabbilità ta' l-attur *nomine* għad-danni minħabba dan id-dewmien tinsab limitata bis-saħħa tal-artikolu 23 (5) tas-CMR Convention li jistabbilixxi:-

'In case of delay, if the claimant proves that damage has resulted therefrom the carrier shall pay compensation for such damage not exceeding the carriage charges.'

(7) li dawn il-'*carriage charges*' f'dan il-kaz huma s-somma ta' Lm133.25,0 peress li jridu jitnaqqsu iċ-*charges* l-oħra imsemmija fuq il-fattura numru 3640 (eżebita a fol. 71);

(8) li l-konvenut irnexxielu jipprova sodisfaċentement li d-danni li sofra minħabba d-dewmien tal-attur *nomine*, in kwantu jolqtu l-*overtime* li kellu jinkorri fih, ilaħħqu s-somma ta' Lm176.50,0;

(9) li la din is-somma diġà teċċedi l-limitu ta' Lm133.15,0 li jista' jirkupra l-konvenut *nomine* ma hemmx ħtieġa li jiġu eżaminati l-provi dwar danni oħra pretiżi mill-konvenut *nomine*;

Wara li l-għaref perit legali wasal għal dawn id-deċizjonijiet huwa ikkonkluda li billi t-talba tal-attur *nomine* għall-kundanna tal-konvenut *nomine* għall-ħlas ta' Lm594.54 irnexxiet, u billi ukoll il-kontro-talba tal-konvenut *nomine* irnexxiet però limitatament għall-ammont ta' Lm133.25,0, jidher ġust li isir tpaċija bejn l-ammonti reċiprokament dovuti u b'hekk jiġi li l-konvenut *nomine* għandu jiġi kkundannat iħallas lill-attur *nomine* id-differenza bejn iż-żewġ ammonti u cjoè is-somma ta' Lm461.29,0;

Illi din ir-relazzjoni ġiet ikkritikata biss mill-attur *nomine*, b'nota ppreżentata fit-18 ta' Diċembru, 1984;

Illi wara li qieset sewwa kemm il-provi miġbura, kemm ir-relazzjoni peritali u kemm in-noti ta' osservazzjonijiet tad-difensuri, u kemm in-noti ta' kritika ta' l-attur *nomine* għar-relazzjoni peritali, din il-Qorti jidhrilha li l-għaref perit legali għamel apprezzament tajjeb u ġust tal-każ;

Illi però l-attur *nomine* għandu raġuni jilment (kif għamel fl-ewwel paragrafu tal-imsemmija nota ta' kritika tiegħu) li l-perit legali naqas li jirrelata dwar l-aħħar eċċezzjoni ta' l-attur *nomine* għall-kontro-talba tal-konvenut *nomine* u għalhekk din l-eċċezzjoni sejra tiġi affrontata mill-Qorti stess;

Illi b'din l-eċċezzjoni l-attur *nomine* isostni li s-soċjetà attriċi ma taċċetta ebda responsabbilità għal danni kaġunati direttament jew indirettament minn dewmien u dana *a tenur* tal-kondizzjoni 6 tal-*Bill of Lading* li jgħid *inter alia* hekk:

'The Carrier does not accept responsibility for any direct or indirect loss or damage sustained by the merchant through delay,

unless the carrier is liable for consequences of delay under any provisions of any law, statutes, agreements or conventions which cannot be departed from private contract.'

L-attur isostni li fil-kontro-eżami il-konvenut *nomine* stqarr li kien jaf bl-esistenza ta' din il-klawsola u allura d-difensur ta' l-attur *nomine* argumenta li l-konvenut *nomine* aderixxa kontrattwalment għaliha;

Illi fil-fehma tal-Qorti din il-klawsola ma tistax taġevola l-attur *nomine* fil-kaz odjern peress li ġie ritenut, ferm ġustament, illi l-klawsola ta' eżoneru tista' topera favur id-debitur biss 'meta hu jkun għamel dak li kellu jagħmel fil-mod li suppost li kellu jagħmel'. Issa fil-kaz odjern diġa intqal li l-attur *nomine* ma onerax il-kuntratt fiż-żmien li raġonevolment kellu jonorah u bid-dewmien ikkaġuna danni konsegwenzjali. Mela tali klawsola ma tistax teżimi lill-attur *nomine* mir-responsabbiltà. Infatti mhux l-ewwel darba li tali klawsoli ta' eżoneru ġew ritenuti mill-Qrati bħala nulli. Kif jingħad fis-sentenza (riportata fil-Vol. XXXVII - III - 874) mogħtija mill-Onor. Dr. T. Gouder:

'Kull klawsola diretta biex teżonera l-armatur mill- htijiet tiegħu......hija indubbjament nulla, anke bl-akbar rispett lejn il-libertà tal-konvenzjonijiet, u dana għaliex il-pattijiet fil'*polizza di carico*', bħall-konvenzjonijiet kollha, għandhom ma jkunux kuntrarji għal-liġi, għal-bwon kostum u għall-ordni pubbliku u huwa prinċipju ta' dritt merkantili li l-klawsoli ta' eżoneru ma jesimix mir- responsabbilità meta jkun hemm '*breach of contract or duty'*. (Ara ukoll is-sentenza riportata fil-Vol. XXXVI - I - 319);

Illi a bażi ta' dawn l-osservazzjonijiet jidher ċar li l-

eċċezzjoni relattiva ta' l-attur *nomine* bażata fuq l-imsemmija klawsola ta' eżoneru, għanda tiġi respinta;

Illi wara li ikkunsidrat il-kritika ulterjuri għar-rapport peritali li għamel id-difensur ta' l-attur *nomine* fl-imsemmija nota tiegħu din il-Qorti jidhrilha li l-istess kritika mhijiex ġustifikata;

Infatti din il-Qorti tħoss li ma tistax ma taqbilx mal-konkluzjoni raġġunta mill-perit legali li (minbarra l-osservazzjonijiet li għamlet dwar ir-raba' eċċezzjoni ta' l-attur *nomine*) ma għandha xejn iżjed xi żżid mar-raġunamenti sodi u eżawrjenti tal-perit legali li huma bizzejjed konvinċenti u għalhekk jagħmlu kull kumment ieħor superfluwu;

Għall dawn il-motivi:

Tiddeċidi billi prevja li

(a) tiċħad it-tieni talba tal-attur *nomine;*

(b) tastjeni li tieħu konjizzjoni ta' l-ewwel żewġ eċċezzjonijiet ta' l-attur *nomine* għall-kontro-talba tal-konvenut *nomine*, stante rinunzja;

(ċ) tiċħad it-tielet u r-raba' eċċezzjoni ta' l-attur *nomine* għat- talba rikonvenzjonali tal-konvenut *nomine*;

(d) tiċħad l-eċċezzjoni tal-konvenut *nomine*;

Tilqa' l-ewwel talba ta' l-attur *nomine* kif dedotta fl-att

taċ-ċitazzjoni u tilqa' it-tlett talbiet tal-kontrotalba tal-konvenut *nomine* u għall-fini tat-tieni talba tillikwida d-danni risarċibbli fis-somma ta' Lm133.25,0 (mija u tlieta u tletin lira u ħamsa u għoxrin ċenteżmu);

Għalhekk billi hemm lok li issir kompensazzjoni bejn l-ammonti reċiprokament dovuti mill-kontendenti tikkundanna lill-konvenut *nomine* li jħallas lill-attur *nomine* isomma ta' Lm461.29,0 (erba mija u wieħed u sittin lira u disa' u għoxrin ċenteżmu);

L-ispejjeż tal-perizja jinqasmu bin-nofs bejn il-kontendenti, waqt li l-attur *nomine* għandu jħallas l-ispejjez tat-talba rikonvenzjonali u li l-konvenut *nomine* għandu jħallas l-ispejjez konnessi mat-talba tal-attur *nomine*.